

İSRAİL'İN FİLİSTİN TOPRAKLARINI İŞGALI: GAZZELİLERİN SU HAKKININ İHLAL EDİLMESİNİN ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Israel's Occupation of Palestinian Territories: Assessing the Violation of
the Right to Water of Gazans in Terms of International Law

Arş. Gör. Fatih TUNA*

Geliş Tarihi: 14.01.2024 | Yayına Kabul Tarihi: 18.03.2024

Öz

Filistinli İslami direniş hareketi Hamas tarafından, Müslüman kadınlara yönelik kabul edilemez saldırıları, Kudüs'teki Mescid-i Aksa'nın kutsiyetine saygısızlık etmesi ve Gazze'yi abluka altına alması nedeniyle İsrail'e karşı 7 Ekim 2023 tarihinde El Aksa Tufanı operasyonu yapılmıştır. İsrail tarafı ise Hamas'ın operasyonuna karşılık olarak Demir Kılıçlar operasyonunu başlatmıştır. Her ne kadar İsrail, operasyonunun amacının Hamas'ın Gazze'deki askeri altyapısı yok etmek olduğunu iddia etmişse de İsraili üst düzey yetkililerin yaptığı açıklamalar Tel Aviv yönetiminin aslında farklı bir amacı olduğunu göstermiştir. İsrail savunma bakanı Yoav Gallant tarafından Filistinliler insan formundaki hayvanlar olarak tanımlanmıştır. İsrail başbakanı Benyamin Netanyahu ise Gazzelileri, eski ahitte adı geçen ve Tanrı'nın İsraililere yok etmesini emrettiği Amalek kavmine benzetmiştir. İsraili üst düzey politika yapımcıların kullanmış olduğu bu ve benzeri ifadeler Tel Aviv yönetiminin Filistinlilere yönelik soykırım amacıyla saldırıda bulunduğu

Abstract

The Al-Aqsa Flood operation was carried out by the Palestinian Islamic resistance movement, Hamas, on October 7, 2023, against Israel due to its unacceptable attacks on Muslim women, disrespect for the sanctity of the Al-Aqsa Mosque in Jerusalem, and the blockade of Gaza. In response to Hamas' operation, the Israeli side launched the Swords of Iron operation. Although Israel claimed that the purpose of the operation was to destroy Hamas' military infrastructure in Gaza, statements made by senior Israeli officials indicated that the Tel Aviv administration had a different purpose. Israeli Defense Minister Yoav Gallant described Palestinians as 'human animals,' while Israeli Prime Minister Benjamin Netanyahu likened the people of Gaza to the tribe of Amalek, mentioned in the Old Testament, whom God commanded the Israelis to destroy. Such statements, among others, indicate that the Tel Aviv administration is conducting a genocidal attack against Palestinians. In addition to making derogatory statements towards Palestinians

* Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, fatih.tuna5@pa.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7140-9207

işaret etmektedir. İsrail'in Gazze'deki Filistinlilerine yönelik aşağılayıcı söylemlerde bulunmasının yanı sıra bölgeye yönelik tüm hayati malzemeleri kesmesiyle birlikte zaten uzun zamandır devam eden temiz suya erişim sorunu da tekrar dikkatleri çekmiştir. İsrail'in Gazzeli yüzbinlerce masum sivil su hakkında mahrum etmesi ve dolayısıyla Gazzelilerin temiz, içilebilir ve güvenli su kaynaklarına erişmesini engellemesi aynı zamanda insanlığa karşı işlenmiş suç olarak da değerlendirilebilmektedir. Bu çalışmada, uluslararası insancıl hukuk, uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası antlaşmalar hukuku kapsamında işgalci İsrail'in Filistinlilerin en temel insan haklarından biri olarak kabul edilen su hakkını nasıl ihlal ettiği incelenecektir

Anahtar Kelimeler: Filistin, İsrail, Gazze, El Aksa Tufanı, Su Hakkı.

in Gaza and cutting off all vital supplies to the region, the long-standing problem of access to clean water has come to the forefront again. Israel's deprivation of the right to water to hundreds of thousands of innocent civilians in Gaza, and therefore preventing Gazans from accessing clean, drinkable, and safe water resources, can also be considered a crime against humanity. This research will examine how Israel violated the Palestinians' right to water, considered one of the most basic human rights, within the scope of international humanitarian law, international human rights law, and international law of treaties.

Key words: Palestine, Israel, Gaza, Al Aqsa Flood, Right to Water

GİRİŞ

7 Ekim 2023 tarihinde Filistinli İslami direniş hareketi Hamas tarafından, Müslüman kadınlara yönelik kabul edilemez saldırıları, Kudüs'teki Mescid-i Akşanın kutsiyetine saygısızlık etmesi ve Gazze'yi abluka altına almasına karşılık olarak İsrail'e yönelik El Aksa Tufanı operasyonu gerçekleştirilmiştir (Sen, 2023). Hamas'ın El Aksa Tufanı operasyonuna karşılık olarak ise İsrail, Hamas'a yönelik savaş ilan ederek Demir Kılıçlar operasyonunu başlatmıştır (Cohen & Gentile, 2023). Her ne kadar İsrail, amacının Gazze'de Hamas'ın askeri yetenek ve altyapısını yıkmak olduğunu iddia etse de giriştiği saldırılar neticesinde çoğunluğu masum ve savunmasız kadın ve çocuklar olmak üzere otuz binden fazla sivil katletmiştir.

Sivilleri katletmekten çekinmediğini gösteren Tel Aviv yönetimi aynı zamanda Gazze'ye yönelik olarak hayati ikmal malzemelerini kestiğini tüm dünyaya ilan ederken hava ve kara operasyonlarını da sürdürmekten geri durmamıştır. Uzun yıllardır böylesine bir şiddete tanık olmadıklarını ifade eden Uluslararası Kızılhaç Komitesi Başkanı Mirjana Spoljaric, savaşlarda daima sivillerin en ağır bedeli ödediklerini ve bu sebepten dolayı uluslararası insancıl hukuk bağlamında sivillerin hayatları ve mülklerinin korunması gerektiği çağrısında bulunmuştur (International Committee Of The Red Cross, 2023).

Sivillerin öldürülmesi veya sivillere kötü davranılmasının Cenevre Sözleşmesi'ne aykırı olduğunu belirten Uluslararası Kızılhaç Komitesi Başkanı Spoljaric, yine Cenevre Sözleşmesi'ne göre yaralı ve hastalara gerekli tıbbi bakımın yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Masum sivillerin hayatlarını doğrudan etkileyen elektrik hatları ve su sistemi gibi hayati öneme sahip altyapı tesis ve ağlarının hedef alınmasına karşı çıkan Spoljaric, çatışma ve abluka durumlarında bile yetkililer tarafından sivillerin temiz su, gıda ve tıbbi malzemelere erişiminin sağlanması gerektiğini söylemiştir. Son olarak, Uluslararası Kızılhaç Komitesi Başkanı Spoljaric tarafından hastanelerin ve sağlık personelinin hedef alınmaması gerektiği belirtilmiştir (International Committee Of The Red Cross, 2023).

Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Birleşik Krallığın uzun yıllardan beri toprakları ellerinden alınan, temel insan haklarına erişiminden mahrum bırakılan, ve en temel insan haklarından biri olan yaşama hakları bile işgalci İsrail güçleri tarafından elinden alınan Filistinlilerin durumunu tamamiyle görmezden gelerek İsrail'e katı bir şekilde askeri ve diplomatik destek olmaları nedeniyle BM Güvenlik Konseyi'nde Filistinli sivilleri korumaya yönelik herhangi bir karar alınamamıştır. Çatışmaların en başından itibaren İsrail'i Filistin'den üstün bir seviyede konumlandıran bu batılı güçler, içerisinde "ceasefire" (ateşkes) ifadesi geçen tasarıları dahi veto etmiş ve askeri anlamda da İsrail'e milyar dolarlık destekler açıklamının yanı sıra savaş gemilerini de Doğu Akdeniz bölgesine mevzilendirmişlerdir (Bahtic, 2023).

ABD ve Birleşik Krallığın Filistin'in yaşadığı insanlık trajedisine kayıtsız kalarak İsrail'e her platformda koşulsuz destek olmaları nedeniyle BM Güvenlik Konseyi masum sivilleri koruma noktasında bir çıkmaza girmiştir. Bunun üzerine 26 Ekim 2023 tarihinde BM Güvenlik Konseyi yerine BM Genel Kurulu'nda Gazze özelinde İsrail'in hukuksuz bir şekilde işgali altında bulunan Filistin topraklarında yaşanan insanlık trajedisine yönelik olarak bir karar alınabilmiştir (United Nations General Assembly, 2023). Karar tasarısına katkıda bulunan ülkeler arasında Türkiye de bulunmaktadır.

26 Ekim 2023 tarihinde alınan BM Genel Kurulu kararıyla, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesine uygun olacak şekilde uluslararası insancıl hukuka saygı gösterilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Aynı kararda silahlı çatışmalarda çocukların korunmasına ilişkin geçmişte alınmış olan BM Güvenlik Kon-

seyi kararları hatırlatılırken, sivillere yönelik olarak her türlü şiddet içeren eylem kınanmıştır. Büyük yıkım ve ağır sivil kayıplarından endişe duyulduğu belirtilerek, uluslararası insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları hukuku uyarınca sivillerin korunması gerektiği vurgulanmıştır. Gazze’de yaşanan facia ve bunun içinde çocukların da bulunduğu Gazze’deki sivillere yönelik olumsuz sonuçları nedeniyle acilen insani yardımın sağlanmasına yönelik kaygılar ifade edilmiştir. BM Genel Sekreteri’nin de söylediği gibi gıda, su, tıbbi malzeme ve yakıt gibi Gazze’deki sivillerin ihtiyaç duyduğu temel insani malzemelerin sağlanması için insani yardım yapılmasına yönelik güçlü bir destek açıklanmıştır (United Nations General Assembly, 2023).

Uluslararası insancıl hukuka göre çatışmaya müdahil olan tüm taraflar hem sivilleri hem de sivillerin mülklerini korumakla yükümlü durumdadır. Bu bağlamda, Uluslararası Kızılhaç Komitesi Orta ve Yakın Doğu Bölge Koordinatörü Fabrizio Carboni tarafından tüm tarafların uluslararası insancıl hukuk altında yükümlülüklerine saygı duyması gerektiği ve bu durumun tartışmaya kapalı olduğu vurgulanmıştır. Carboni tarafından sivillere ve sivillerin mülklerine saygı gösterilmesi ve onların korunması, ihtiyaç sahibi insanların gerek duydukları tedaviye ulaşmalarını sağlamak amacıyla gerek sağlık çalışanlarının gerekse de sağlık tesislerinin korunması ve hayatını kaybedenlere de insan onuruna yakışır bir şekilde muamelede bulunulması yönünde çağrı yapılmıştır (International Committee Of The Red Cross, 2023).

Uzun yıllardan beri Filistin topraklarını işgal etmiş olan İsrail’in Filistinli sivil-lerin birçok evrensel temel insan hakkını ihlal ettiği son derece açıktır. İsrail tarafından gerçekleştirilen bu temel insan hakkı ihlalleri özellikle Tel Aviv yönetiminin gerçekleştirdiği Demir Kılıçlar operasyonu ile birlikte bir kez daha uluslararası toplumun gündemine oturmuştur. İşgalci İsrail yönetimi tarafından yapılan hak ihlallerinin tamamının tek bir çalışmada kapsamlı olarak incelenmesi neredeyse imkânsızdır. Dolayısıyla, bu çalışmada ise uluslararası insancıl hukuk, uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası antlaşmalar hukuku kapsamında işgalci İsrail’in Filistinlilerin en temel insan haklarından biri olarak kabul edilen su hakkını nasıl ihlal ettiği incelenecektir.

1. GAZZE'DE TEMİZ SUYA ERİŞİM SORUNU

İsrail'in Gazze'deki Filistinlilere yönelik aşağılayıcı söylemlerde bulunmasının yanı sıra bölgeye yönelik tüm hayati malzemeleri kesmesiyle birlikte zaten uzun zamandır devam eden temiz suya erişim sorunu da tekrar gündeme gelmiştir. İsrail'in Filistin topraklarını işgal etmesiyle birlikte ortaya çıkan su sorununun uzun zamandan beri önemli bir problem oluşturduğu söylenebilir. İsrail tarafından şiddet kullanılarak yerlerinden edilmiş, barınma hakları ihlal edilmiş olan Filistinliler Gazze'ye itilerek burada yaşamlarına devam etmişlerdir. İsrail'in bu zorla yerinden etme politikaları yüzünden Gazze'de yaşayan Filistinli nüfus giderek artmış ve Gazze kilometrekareye düşen insan sayısı bakımından dünyanın en yoğun nüfusuna sahip yerlerinden biri haline gelmiştir (The Economist, 2023). İsrail'in şiddet politikası nedeniyle ortaya çıkan bu yoğun nüfus dolayısıyla Gazze'de temiz ve içilebilir suya erişim noktasında Filistinliler sorunlar yaşamaktadır.

BM Genel Kurulu'na İnsan Hakları Yüksek Komiseri tarafından sunulan ilgili rapora göre Gazze'deki mevcut su kaynakları Filistinli nüfus için oldukça yetersiz durumdadır. Dünya Bankası verilerine göre ise 2005 yılından beri Gazze'deki su rezervi kriz seviyesinde bulunmaktadır (World Bank Group, 2018). Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tarafından yapılan bir hesaplama göre ise Gazze'deki Filistinli nüfusun yalnızca yüzde 10'u temiz ve içilebilir su kaynaklarına ulaşabilmektedir (UNICEF, 2023). Bununla birlikte, Gazze nüfusunun yaklaşık olarak yarısını oluşturan bir milyon Filistinlinin temiz suya erişim ve atık sularının sağlıklı bir şekilde yönetimi için yardıma ihtiyacı bulunduğu değerlendirilmektedir. Yakın Doğu'daki Filistinli Mülteciler Yardım ve Bayındırlık Ajansı (UNRWA) tarafından ise Gazze nüfusunun yüzde 95'inin temiz suya erişemediği ifade edilmektedir (UNRWA, 2023).

İsrail'in Gazze'ye verilen temiz ve içilebilir suyu da kesmesiyle birlikte Filistinli halk kendi imkânlarıyla kuyular kazarak su kaynakları oluşturmaya çalışmaktadır. Ancak bu kaynaklar da büyük oranda deniz suyu veya kanalizasyon sularıyla karıştığı için hayati sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Birçok uluslararası kuruluş tarafından da belirtildiği gibi Gazze'de yaşanan suya erişim probleminin çözülebilmesi için Gazze'nin içme suyu ve kanalizasyon sistemlerinin büyük oranda yeniden inşa edilmesi gerekmektedir. Bu altyapı inşaat faaliyeti için ise yüklü miktarda demir ve çimentoya ihtiyaç duyulmaktadır. İsrail ise bu çimento ve demirin aynı

zamanda askeri amaçla kullanılabileceğini iddia ederek adı geçen malzemelerin Gazze'ye tedarik edilmesini sınırlandırmaktadır (United Nations Human Rights Council, 2021). İsrail yönetimi, ilgili malzemelerin Gazze'ye girişini sınırlandırmak amacıyla süreli ithalat izni sistemini suistimal etmektedir. Gazzelilerin ihtiyacı olan temiz içme suyuna erişimin sağlanması için gerekli demir ve çimento gibi inşaat malzemelerinin tedarik edilmesi amacıyla bir yıllık süre tanıyan İsrail, ilgili malzemeler Gazze dışarısından temin edilse dahi bu malzemelerin Gazze'ye girişini uzun süreler boyunca bekleterek bir yıllık ithalat izin süresinin dolmasına ve böylelikle Gazze'nin ihtiyaç duyduğu altyapı malzemelerinin tedarik edilmesinin engellenmesine neden olmaktadır.

İsrail'in engellemelerinin sonucu olarak mevcut durumda Gazze'de teknolojik olarak yetersiz bir su ve kanalizasyon sistemi bulunmaktadır. Boruların eskimiş olması nedeniyle temiz suyu sızdırması, İsrail'in sivil hedefleri de ayırt etmeksizin saldırarak altyapıya zarar vermesi, Gazze'nin altyapısının ve doğal kaynaklarının kaldırabileceğinden çok daha fazla nüfusa ev sahipliği yapması gibi büyük oranda İsrail işgalinden kaynaklanan sorunlar nedeniyle Gazze'deki Filistinli halk temiz suya erişim konusunda önemli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır.

İsrail tarafından Gazze'ye verilen elektriğin sınırlandırılması ise yine temiz suya erişim konusunda Filistinlilerin yaşadığı zorlukların bir başka sebebi olarak görülebilir. İsrail, Hamas tarafından gerçekleştirilen El Aksa Tufanı operasyonunun ardından Gazze için elektrik üreten santrale yakıt vermeyi kestiğini ilan etmiştir (Human Rights Watch, 2023). Ancak İsrail zaten Gazzeliler için insani standartlarda ihtiyaç duyulan elektriği daha öncesinde de sağlamamaktaydı. 2021 yılında Gazzeliler günde ortalama olarak sadece 13 saat elektriğe erişebilmekteydi (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, n.d.). Yaklaşık olarak günün yarısında elektriğe erişememek ise Gazzelileri sulama, kanalizasyon, arıtma, içme suyu ve sağlık için ihtiyaç duydukları temiz suya erişim noktasında zaten strese sokuyordu. Elektriğin İsrail tarafından kısıtlanması nedeniyle ise arıtma sistemleri çalışmamakta ve bu durum Gazze'de halk sağlığı açısından hayati tehlikeler oluşturmaktaydı. Gazze'de yaşanan su sorunu yalnızca sivillerin su erişiminde problemler yaşamasında sınırlı kalmamakta, aynı zamanda suyun kirlenmesi nedeniyle ortaya çıkan hastalıklar ve yoğun nüfus nedeniyle yaşanabilecek salgınlar gibi çeşitli sağlık risklerini de beraberinde getirmektedir.

İsrail'in, El Aksa Tufanı operasyonunun ardından Gazze'de elektrik üreten santrallere yakıt ikmalini kesmesiyle birlikte elektrikle çalışan su arıtma tesisleri ve sulama sistemleri hizmet veremez hale gelerek Gazze'deki sivillerin temiz suya erişimini daha da imkânsız hale getirmiştir. UNRWA Genel Komiseri Philippe Lazarini ise Gazze'deki durumu bir ölüm kalım meselesi olarak tanımlarken Gazze'de su kuyularından kirli su içmek zorunda kalan iki milyondan fazla Filistinlinin temiz suya erişiminin sağlanması için Gazze'ye elektrik verilmesinin bir zorunluluk olduğunu belirtmiştir (UNRWA, 2023).

İsrail işgali nedeniyle ortaya çıkan bir başka sorun ise Gazze'deki Filistinlilerin kullandığı suyun uluslararası standartlardaki hijyen kalite değerlerinin altında kalmış olmasıdır. Gazze'deki içme ve temizlik gibi amaçlarla kullanılan su düşük kalite standartlarına sahiptir ve insanların kullanımı için riskler barındırmaktadır. İsrail'in işgal politikaları, sivilleri ve sivillerin kullandığı su kanalları, içme su boru hatları ve arıtma sistemleri gibi altyapı tesislerini askeri güçleriyle hedef alması, suyun arıtılması ve aktarılması için gerekli elektriğin üretilmesi için ihtiyaç duyulan yakıtı vermemesi gibi Gazze'deki içme suyuna erişimi önemli ölçüde etkileyen yaklaşım ve uygulamalar nedeniyle Gazze'deki hane halkının yüzde 90'ından fazlası sağlık ve temizlik kalite standartları açısından yetersiz içme suyu kullanmak zorunda kalmaktadır (Relief Web, 2021).

İsrail işgali nedeniyle suya erişim noktasında ciddi zorluklarla karşılaşan Gazze'deki siviller, deniz kenarına yakın bölgelerden kendi açtıkları kuyular vasıtasıyla suya erişmeye çalışmaktadır. Bu durum ise kuyular vasıtasıyla yer altı sularının yoğun şekilde kullanılmasına sebep olmakta, yağış miktarıyla yer altı suları yeterli ölçüde yenilenememekte ve dolayısıyla yer altı sularına tuzlu ve kirli deniz suyu da karışmaktadır. İsrail'in işgal uygulamaları, sivil altyapı tesislerine ayırım gözetmeksizin saldırılar düzenlemesi, elektrik üretim tesislerinin çalışmasını kısıtlaması gibi nedenlerden dolayı atık su ve kanalizasyon arıtma tesisleri yetersiz elektrik sebebiyle çalışmamaktadır. Bu problemten dolayı, kanalizasyon sistemindeki atık suları doğrudan denize boşaltılmakta ve deniz akıntısının yanı sıra dalgalarla birlikte kirli su tekrar Gazze sahillerine doğru vurmaktadır. Sonuç olarak, Filistinli yetkililer tarafından Gazze sahil sularının yaklaşık olarak yüzde 75'inin kirli olduğu açıklanmıştır (United Nations, 2019).

Oslo Antlaşmalarına göre İsrail'in temiz içme suyunu Filistin'e tedarik etmesi gerekmektedir. İsrail'in Oslo Antlaşmalarına göre yıllık olarak 5 milyon metreküp

temiz ve içilebilir suyu Gazze'ye gönderme yükümlülüğü bulunmaktadır (THE ISRAELI-PALESTINIAN INTERIM AGREEMENT-Annex III, 1995). Ancak, işgalci İsrail yönetimi tarafından bu uluslararası antlaşmalarla kabul edilmiş olan yükümlülük de suistimal edilmektedir. İsrail, tedarik etmesi gereken suyu eski ve tamirata ihtiyaç duyulan bir su kanalıyla verirken bu kanaldan geçen su, kirli yer altı sularıyla karışmakta ve içilemez hale gelmektedir.

Öte yandan, İsrail'in en temel insan haklarından biri olan temiz içme suyuna erişim hakkını Gazzelilerin aleyhine olacak şekilde ihlal etmesi Filistinlilerin yaşadığı birçok farklı sağlık sorununu da beraberinde getirmektedir. Yeterli miktarda suya erişemeyen Gazzeli çiftçiler ürün verimini artırmak amacıyla yoğun miktarda kimyasal gübre ve zirai ilaç kullanmak zorunda kalmaktadır (UN Environment Programme, 2020). Yoğun miktarda zirai ilaç ve kimyasal gübre kullanımının yanı sıra atık sularının da insanların su içmek için açmak zorunda kaldığı kuyu sularına karışmasıyla birlikte kuyulardan çıkarılan suyun kalitesi de dikkat çekici bir şekilde düşmüştür.

Gazze'deki su kuyularının yaklaşık olarak yüzde 80'inde nitrat ve klorür miktarlarının Dünya Sağlık Örgütü standartlarının çok daha üzerinde olduğu görülmüştür (UN Environment Programme, 2020). İçme suyu kuyularındaki yoğun nitrat miktarı Gazzeli çocukların büyüüp gelişmelerini engellemekte ve beyin gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Aynı şekilde yoğun nitrat çeşitli cilt hastalıklarına sebebiyet vermekte, hamile kadınların sağlığını olumsuz etkilemekte ve kanser riskini artırmaktadır. Gazzeli çocukların hastalıklarının yaklaşık olarak dörtte biri temiz olmayan içme suyuyla ilintilidir (UN Environment Programme, 2020). Temiz suyun oldukça düşük kalitede olması, bununla ilgili olan hijyen problemleri, ve atık ve kanalizasyon sularının arıtılmaması gibi temel olarak İsrail işgalinden kaynaklanan sorunlar gelecekte de Gazze'de yeni sağlık sorunlarının ve salgın hastalıkların çıkmasına sebep olabilecektir.

2. İSRAİL'İN SU HAKKI İHLALİNİN ULUSLARARASI HUKUK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Gazze'nin işgal edilmiş topraklar statüsüne sahip olup olmadığına ilişkin olarak literatürde çeşitli tartışmalar bulunmaktadır (Sassoli, 2023). İsrail ordusu 2005 yılında askerlerini Gazze topraklarından çekmiştir (Peters, 2010). Ancak, İsrail ordusu tarafından Gazze'nin karadan, havadan ve denizden ablukası devam

etmektedir. İsrail'in 2005 yılında askerlerini Gazze topraklarından çekmiş olsa bile Gazze'de hala yoğun bir şekilde etkisini sürdürmesi nedeniyle işgalci bir güç konumunda olduğu açıktır. Uluslararası hukuka göre, işgal sırasında bile işgalci tarafın işgal altında bulunan sivillerin haklarını koruması gerekmektedir. Benzer şekilde, İsrail Dışişleri Bakanlığı tarafından 2009 yılında Gazze'de İsrail tarafından gerçekleştirilen askeri operasyonlara ilişkin olarak hazırlanan bir raporda da İsrail'in Gazze'deki askeri operasyonlarında hem uluslararası hem de uluslararası olmayan silahlı çatışma kurallarını uyguladığı ifade edilmiştir (Israeli Ministry of Foreign Affairs, 2009).

Gazze, Batı Şeria ve Doğu Kudüs İsrail tarafında işgal edilmiş Filistin toprakları olarak kabul edilmektedir. İşgal edilmiş Filistin topraklarında uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuka uyulması gerekmektedir (UN Human Right Council, 2017). Dolayısıyla, işgalci taraf olan İsrail Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin şartları uyarınca sivilleri korumakla yükümlü hale gelmektedir. Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, harp zamanında sivillerin korunmasına ilişkin bir uluslararası sözleşmedir. Harp Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin özellikle üçüncü kısmında (madde 24-141) düzenlenmiş olan hükümlerde sivillerin ne şekilde korunması gerektiği ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiştir (Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, 1949).

Uluslararası insancıl hukuk işgal ve silahlı çatışma hali gibi durumları düzenlediğinden dolayı Gazze de dahil olmak üzere işgal altındaki Filistin topraklarında uygulanabilir konumdadır. Uluslararası insancıl hukuka göre işgalci taraf işgal ettiği topraklarda kamu düzenini sağlamakla, işgal altındaki topraklarda uygulanan hukuk kurallarına saygı göstermekle ve sivillerin hayatlarını insan onuruna uygun bir şekilde devam ettirmeleri için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür (Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land., 1907). Bu bağlamda, işgalci taraf işgal ettiği topraklarda uygulanabilir olan tüm uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk kurallarına uymalıdır (Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda), 2005). Benzer bir şekilde, işgal altındaki topraklarda yaşayan insanların sağlıklarının korunması ve insan onuruna yaraşır bir şekilde temizlik ve hijyenlerinin sağlanması da işgalci tarafın yerine getirmesi gereken yü-

kümlülükler arasındadır (Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, 1949).

Uluslararası insancıl hukuka göre işgal altındaki topraklarda bulunan özel mülkün yanı sıra taşınır ve taşınmaz tüm kamu mallarının da korunması gerekmektedir (Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land., 1907). Su kaynakları gibi doğal kaynaklar taşınmaz kamu malı olarak değerlendirildiğinden dolayı işgalci tarafın su kaynaklarını koruma altına alması ve bu kaynakların kullanımını ve üzerindeki irtifak hakkını uluslararası insancıl hukuka uygun olacak şekilde sağlaması gerekmektedir (UN Human Right Council , 2017). Su kanalları, arıtma tesisleri ve kanalizasyon boru hatları gibi altyapı tesisleri de taşınmaz kamu malı kategorisinde değerlendirilmektedir. İşgalci taraf işgal ettiği topraklarda bulunan tüm bu doğal kaynaklara, kamu mallarına ve özel mülklere zarar verilmesini engellemekle yükümlüdür. Bahsi geçen tüm doğal kaynak, kamu malı veya özel mülklerin işgalci güç tarafından geniş kapsamlı bir şekilde zarara uğratılması Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin ihlalini ve bu sebeple doğrudan savaş suçu teşkil etmektedir (UN General Assembly, 1998)

Uluslararası insancıl hukuka göre sivil nüfusun işgalci güç tarafından zorla başka topraklara nakledilmesine ve nüfus mühendisliği nedeniyle su da dâhil olmak üzere bölgedeki doğal kaynakların yoğun şekilde kullanılmasına izin verilmemektedir (Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, 1949). Yine su gibi gerek insan hayatının gerekse de doğal hayatın sürdürülmesi için hayati öneme sahip doğal kaynakların korunması açısından da çatışmacı taraflar yükümlü tutulmaktadır.

Su hakkı hem Filistin Otoritesi hem de İsrail'in taraf olduğu 1966'da BM Genel Kurulu'nca kabul edilip 1976 yılında yürürlüğe giren BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 11. maddesi, yine BM Genel Kurulu tarafından 1979 yılında kabul edilen Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi'nin 14. maddesi ve yine 2006 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 28. maddesiyle güvence altına alınmış olan bir haktır (Office of the High Commissioner for Human Rights, 2003). Aynı şekilde, BM Genel Kurulu tarafından su hakkının, yaşam hakkı ve tüm diğer insan haklarından faydalanmak için asıl gerekli

olan hak olduğu vurgulanmaktadır (UN General Assembly, 2016). Su hakkı doğrudan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile ek protokollerinde düzenlenmemektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ise su hakkına ilişkin davaları adı geçen sözleşmenin 8. maddesi kapsamında içtihat yoluyla ele alabilmektedir (Braig, 2018).

Bir anlamda su hakkı, insan onuruna ve sağlığına uygun kaliteye sahip temiz su kaynaklarının, kullanılabilir ve ulaşılabilir durumda olmasını ifade etmektedir (Office of the High Commissioner for Human Rights, 2003). Devletler herhangi bir şekilde dil, din, ırk, cinsiyet gibi ayırım gözetmeksizin su hakkına saygı gösterme ve bu hakkı korumayla yükümlüdürler (UN General Assembly, 2010). Bir başka ifadeyle, devletler su hakkını ihlal edebilecek davranışlardan kaçınmalı ve su hakkını suistimal eden kişi veya gruplara yönelik uygun tedbirleri almalıdır. Buna ek olarak, devletlerin su hakkından yararlanılmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alması gerekmektedir. Benzer şekilde, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi tarafından BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin şartları uyarınca su hakkına ilişkin olarak bir takım asgari yükümlülükler belirlenmiştir. Asgari düzeyde ihtiyaç duyulan suya erişimin sağlanması; hiçbir şekilde ayrımcılık yapılmaksızın suya, su ile ilgili tesis ve hizmetlere erişim hakkının güvence altına alınması; yeterli miktarda, düzenli ve güvenli bir şekilde su sağlayan tesis ve hizmetlere fiziksel erişimin sağlanması; su kaynağına fiziksel olarak erişen kişilerin can güvenliğinin koruma altına alınması; herkesin kullanılabilir tüm su tesisleri ve su hizmetlerinden adil bir şekilde faydalanmasının sağlanması BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi tarafından belirtilen asgari yükümlülüklerin arasında bulunmaktadır (Office of the High Commissioner for Human Rights, 2003).

Kendi kaderini tayin hakkı BM Antlaşması'nın yanı sıra BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme gibi insan hakları alanında yapılmış uluslararası sözleşmelerde de açıkça ortaya konulmuştur. Benzer bir şekilde, Uluslararası Adalet Divanı tarafından da açıkça vurgulandığı gibi kendi kaderini tayin hakkı modern uluslararası hukukun asli ilkelerinden bir tanesi konumundadır (Case Concerning East Timor (Portugal v. Australia), 1995). İnsanların kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla özgür bir şekilde kendi doğal kaynaklarını kullanabilmesi de kendi kaderini tayin hakkının bir parçasıdır. Su ise bu noktada bahsedilen doğal kaynak-

ların en hayati seviyede olanıdır. Dolayısıyla, su hakkının aynı zamanda uluslararası antlaşmalar ve Uluslararası Adalet Divanı tarafından güvence altına alınmış olan kendi kaderini tayin hakkının bir parçası olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır.

3. İSRAİL'İN ULUSLARARASI HUKUKA GÖRE SORUMLULUĞU

İsrail, işgal altındaki Filistin topraklarının bir parçası olan Gazze'yi karadan, denizden ve havadan abluka altına alarak kuşatmıştır. İsraili üst düzey yetkililer tarafından Gazzelilerin insan formunda hayvan (human animal) olduğu söylenmiştir (Middle East Eye, 2023). İsrail, Gazze'ye verilen yakıt, elektrik, gıda ve suyu kestiğini açıklamıştır (Jankowicz, 2023). İşgalci İsrail'in neden olduğu bu durum, Gazzelilerin aşırı derecede açlık çekmesine ve Gazze'de beslenme yetersizliğine neden olmaktadır. Dolayısıyla, İsrail'in Gazzeli sivilleri bir savaş yöntemi olarak bırakmayı tercih ettiği ifade edilebilir. Bir savaş yöntemi olarak sivil nüfusu açlığa terk etmek ise uluslararası insancıl hukukun bir başka yönden ihlal edilmesidir (Customary International Humanitarian Law, n.d.). Ek olarak, İsrail'in bilerek, isteyerek ve kasıtlı olarak gıda, tıbbi malzeme, ve su gibi hayatlarını sürdürebilmeleri açısından olmazsa olmaz olan ihtiyaçlarından Gazzelileri mahrum bırakması savaş suçudur (UN General Assembly, 1998).

Uluslararası insancıl hukuka göre, işgalci taraf işgal ettiği topraklardaki sivililerin refahının korunması açısından bir takım katı ve bağlayıcı kurallara uymakla yükümlü hale gelmektedir. Bu bağlamda, Gazze'de işgalci taraf olan İsrail, Filistinlilerin temiz, güvenli ve içilebilir su kaynaklarına erişim gibi temel insani ihtiyaçlarının karşılanması ve Gazze halkının refahının sağlanmasıyla uluslararası hukukça sorumludur (Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, 1949). İsrail tarafının, Gazzelilerin su kaynaklarına ve dolayısıyla su hakkına erişimini engelleyen veya kısıtlayan tüm eylemleri uluslararası insancıl hukukun ihlal edilmesidir.

İsrail'in, Hamas tarafından gerçekleştirilen El Aksa Tufanı operasyonuna karşılık olarak tüm Gazze halkının su hakkına erişimini engellemesi ise uluslararası insancıl hukuk tarafından yasaklanmış olan toplu cezalandırma örneğini teşkil etmektedir (Customary International Humanitarian Law, n.d.). Buna ek olarak, İsrail'in Gazzeli yüzbinlerce masum sivil su hakkından mahrum etmesi ve dolayısıyla Gazzelilerin temiz, içilebilir ve güvenli su kaynaklarına erişmesini engellemesi aynı zamanda insanlığa karşı işlenmiş suç olarak değerlendirilebilmektedir. Kasıtlı

olarak bir insan topluluğunun su hakkına erişiminin engellenmesine ilişkin olarak bu durumun bir insan topluluğunu yok etmeye yönelik bir suç olarak yorumlandığı durumlar da mevcuttur (Situation in Darfur, Sudan, In the Case of the Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir , 2009). Çatışma, savaş ve benzeri durumlarda su gibi doğal kaynaklara yönelik işlenen suçlar “Ecocide” olarak nitelendirilmektedir (Lindgren, 2018). Dolayısıyla, İsrail uluslararası hukuk bağlamında “Ecocide” suçundan da sorumlu tutulabilir konumdadır.

Gazze de dâhil olmak üzere Filistin topraklarını işgal eden İsrail’in gerek uluslararası insancıl hukuk gerekse de Dördüncü Cenevre Sözleşmesi’ne uygun hareket ederek işgal altında yaşayan Gazzelilerin insan haklarına saygı göstermesi ve Gazzeli sivillerin insani ihtiyaçlarının karşılanmasına izin vermesi gerekmektedir (International Court of Justice, 2004). Temiz, içilebilir ve güvenli suya erişimi de kapsayan su hakkı en temel insan haklarından biridir. İsrail ise işgal ettiği Gazze’de sivillerin temiz, içilebilir ve güvenli suya erişimini engellemek suretiyle suyu çatışma durumunda sivil halkı cezalandırıcı bir araç olarak kullanarak uluslararası insancıl hukuku ve Gazzeli sivillerin insan haklarını ihlal etmektedir.

İşgalci İsrail’in sivillere yönelik insani yardım faaliyetlerini de kasıtlı olarak engellemesi ve kısıtlaması ise yine su hakkıyla ilişkili olarak Gazzelilerin uluslararası hukukça güvence altına alınmış haklarının bir başka açıdan ihlalidir. Çatışmanın taraflarından biri olan İsrail’in Gazze’deki sivillerin yaşadığı zorluklar ve su da dahil olmak üzere temel ihtiyaç malzemelerine erişimde yaşadıkları güçlüklerin hafifletilmesi için bölgeye insani yardımın ulaştırılmasına izin vermesi gerekirken bu sorumluluğunu yerine getirmemektedir. Çatışma ve benzeri durumlardan olumsuz etkilenen sivillere yönelik insani yardımda bulunma yükümlülüğüne ilişkin BM Güvenlik Konseyi de çağrıda bulunmaktadır (UN Security Council, 2021). Uluslararası insancıl hukuk yalnızca çatışmadan olumsuz etkilenen sivillere yönelik insani yardım yapılmasını zorunlu kılmamakta, aynı zamanda bahse konu insani yardımı yapacak yardım personelinin de güvenliğinin sağlanması noktasında yükümlülükler getirmektedir. Ancak, İsrail uluslararası insancıl hukuku bu anlamda da ihlal ederek birçok insani yardım görevlisini öldürmüş veya yaralamıştır (Graham-Harrison, 2023). Benzer şekilde, Su Altyapısının Korunması Hakkında Cenevre İlkeler Listesi de silahlı çatışmaların tarafı olan aktörlerin su ateşkesi ilan ederek su hakkına ilişkin yardım faaliyeti sürdüren insani yardım ekiplerinin güvenli geçişlerinin sağlanmasını tavsiye etmektedir (Geneva Water Hub, n.d.).

Ancak İsrail'in BM Güvenlik Konseyi'nde bulunan ABD ve Birleşik Krallık gibi stratejik müttefikleri ise içerisinde ateşkes ifadesi geçen tüm tasarılarla ilişkin veto haklarını kullanarak Gazzeli sivillerin su hakkı ve diğer temel insan haklarının ihlaline bir anlamda diplomatik olarak destek olmaktadır.

İşgal altındaki Gazze, Doğu Kudüs ve Batı Şeria topraklarındaki Filistinli sivillerinin su hakkı başta olmak üzere tüm temel insan haklarından mahrum bırakılmasının ana sorumlusunun İsrail işgali olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır. İsrail bu ihlallere son vererek sivillere yönelik olarak su hakkına erişimlerinin güvence altına alınması açısından hem kendi gerekli adımları atmalı hem de bölgeye yönelik insani yardım faaliyetlerinde bulunan kurum ve personelin geçişine izin vermelidir.

Öte yandan, Uluslararası insancıl hukuk su altyapısı gibi sivillerin kullandığı tesislere saldırıları yasaklamış olmasına rağmen İsrail tarafından Filistinli sivillerin kullandığı su altyapısına zarar verilmektedir (Customary International Humanitarian Law, n.d.). Yine İsrail tarafından sivil ve askeri hedef ayrımı yapılmaksızın tüm Filistinliler özellikle Gazze'de orantısız şiddete maruz kalarak hedef alınmaktadır. Sivillerin kullandığı su kaynakları ve boru hatları gibi altyapı tesislerinin İsrail güçleri tarafından kasıtlı olarak hedef alınması uluslararası insancıl hukuku ihlal eden bir diğer eylemdir.

Uluslararası Adalet Divanı da İsrail'in işgal altındaki Filistin topraklarında gösterdiği faaliyetlerine karşılık olarak 2004 yılında yayınladığı bir tavsiye görüşünde Cenevre Sözleşmeleri'ni kabul eden tüm tarafların BM Antlaşması ve uluslararası hukuka bağlı kalmak şartıyla İsrail'in uluslararası insancıl hukuka uygun şekilde hareket etmesini sağlamakla yükümlü olduğunu belirtmiştir (International Court of Justice, 2004). Bu nedenle, Cenevre Sözleşmeleri'ne taraf olan tüm üçüncü taraf devletler nüfuzlarını kullanmak suretiyle uluslararası insancıl hukukun ihlal edilmesini engellemelidir. Benzer şekilde, İsrail'in yapmış olduğu insan hakları ihlallerinin önüne geçmek amacıyla başta ABD olmak üzere tüm tedarikçiler İsrail'e silah satışı ve yardımını durdurmalıdır.

3.1. İsrail'in İşlediği Savaş Suçlarının Soruşturulması

Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 146. maddesine göre sözleşmenin tüm tarafları uluslararası insancıl hukuku ağır bir şekilde ihlal eden kişilere bu kişilerin

uyruğu ne olursa olsun dava açabilmektedir (Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, 1949). Bu ağır ihlaller hakkında tarafsız bir şekilde, derinlemesine ve hızlı olarak soruşturma yapılmalıdır. İsraili savaş suçluları yargılanmalı ve Filistinlilere gerekli tazminatın ödenmesi sağlanmalıdır.

Filistin Roma Statüsü'ne taraf olan bir devlet olduğundan dolayı başsavcılığının İsrail tarafından işlenen tüm uluslararası insancıl hukuk ihlallerini soruşturma yetkisi bulunmaktadır. Ek olarak, İsrail'in Gazze'ye 2023 yılının Ekim ayında başlattığı saldırıdan önce zaten Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından İsrail'in işgal altındaki Filistin topraklarındaki hak ihlallerine ilişkin bir soruşturma devam etmekteydi (International Criminal Court, 2021). İsrail bu son saldırısıyla yapmış olduğu yeni hak ihlallerine ilişkin delillerin de bu mevcut soruşturma dosyasına dahil edilmesi İsrail'in işlediği suçlardan sorumlu tutulmasını sağlayabilecektir. Buna ek olarak, İsrail'in yapmış olduğu ağır hak ihlallerinin tespit edilmesi açısından Cenevre Sözleşmesi ek protokolünde belirtildiği üzere bir bilirkişi hakem heyeti görevlendirilerek uluslararası hukukun ihlaline ilişkin bir soruşturma yapılabilir (Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 1977). Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus ise böyle bir heyetin görev yapabilmesi için çatışmanın taraflarından olan İsrail'in de onay vermesi gerekmektedir ki bunun ne derecede mümkün olabileceği tartışma konusudur.

Son zamanlarda İsrail'in Gazze'de gerçekleştiriyor olduğu saldırılara karşı uluslararası hukuk bağlamında sorumlu tutulması açısından dikkat çeken bir girişim Güney Afrika Cumhuriyeti tarafından gerçekleştirilmiştir. Güney Afrika Cumhuriyeti tarafından İsrail'in 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'ne aykırı davranarak Filistinlilerin önemli bir kısmını ortadan kaldırmayı amaçladığı iddiasıyla hazırlanan 84 sayfalık bir dosya Uluslararası Adalet Divanı'na (ICJ) sunulmuştur. 11 Ocak 2024 tarihinde ilk duruşması yapılan davada, Güney Afrika Cumhuriyeti tarafından çocuklar da dahil olmak üzere yüksek sayıda Filistinlinin öldürülmesi, Filistinlileri yok etmek amacıyla onlara fiziksel ve zihinsel zarar verilmesi, Filistinlilerin evlerinin yıkılarak kitle halinde yerlerinden edilmesi, Filistinlilerin yeterli miktarda gıda ve sudan mahrum edilmesi, Filistinlilerin tıbbi hizmetlerden mahrum bırakılması, Filistinlilerin barınma hakkının ihlal edilmesi ve yeterli giyecek, hijyen ve temizlik malzemelerine erişimlerinin engellenmesi, Filistin halkının yaşama hakkının ihlal edilmesi, ve Filistinli-

lerin üremesini engellemek dahil toplamda sekiz farklı eylemin özellikle Gazze’de yaşayan Filistinlilere yönelik soykırım suçu kapsamında olduğu ifade edilmiştir (van den Berg, Deutsch, & Sterling, 2024). Dava duruşmalarında Türkiye’nin de dahil olduğu 56 ülke söz almıştır. 26 Ocak 2024 tarihinde Uluslararası Adalet Divanı, Güney Afrika Cumhuriyeti’nin İsrail’in Gazze’deki saldırılarının Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi’ni ihlal ettiği iddiasıyla açmış olduğu davaya ilişkin bir ara karar vermiştir. Bahsi geçen ara kararda, İsrail’in Gazze’deki Filistinlilere yönelik soykırım suçunun işlenmesine karşı mümkün olan tüm önlemleri alması, soykırım suçunu kışkırtıcı çağrılarını engellemesi ve bu çağrılarda bulunanları cezalandırması, Gazze şeridinde insani yardım geçişine izin vermesi, soykırım suçuna ilişkin delilleri koruma altına alması, ve bir ay içerisinde bu ara karar hükümlerince alınan tedbirlere ilişkin bir raporu Uluslararası Adalet Divanı’na sunması gerektiğine ilişkin hükümler verilmiştir (26 JANUARY 2024 ORDER APPLICATION OF THE CONVENTION ON THE PREVENTION AND PUNISHMENT OF THE CRIME OF GENOCIDE IN THE GAZA STRIP (SOUTH AFRICA v. ISRAEL) , 2024).

İsrail ve ABD gibi müttefikleri tarafından Gazze’deki insanlık dramına ilişkin Uluslararası Adalet Divanı’na başvuru oldukça olumsuz karşılanmıştır (De Simone & Davies, 2023). İçerisinde Türkiye’nin de bulunduğu birtakım ülkeler ise bu davayı desteklemektedir. Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan, ilgili davada Türkiye tarafından verilen belgelerin de kullanıldığını ifade etmiştir (TRT Haber, 2024). Anadolu Ajansı tarafından hazırlanan “Kanıt” isimli kitaptaki fotoğraflar da Uluslararası Adalet Divanı’ndaki davaya delil olarak dahil edilmiştir (Anadolu Ajansı, 2024).

Soykırımı ilişkin olarak İsrail savunma bakanı Yoav Gallant tarafından Filistinliler insan formunda hayvanlar olarak tanımlanmıştır (Medet, 2023). İsrail başbakanı Benyamin Netanyahu ise Gazzelileri eski ahitte Tanrının İsraililere yok etmelerini emrettiği Amalek kavmine benzetmiştir (Lanard, 2023). Bu kişiler İsrail devletinde önemli karar alıcı ve uygulayıcı konumunda bulunan kimselerdir. Bununlar birlikte, İsraili yetkililerin bu ifadelerine ek olarak somut bir şekilde Gazze’de İsrail tarafından işlenen hak ihlalleri de Güney Afrika Cumhuriyeti tarafından hazırlanan 84 sayfalık dosyada bulunmaktadır.

Güney Afrika Cumhuriyeti tarafından Uluslararası Adalet Divanı'nın İsrail'in saldırılarını durdurması için bir geçici ara karar verilmesi talep edilmiştir (Wintour, 2024). 26 Ocak 2024 tarihinde Uluslararası Adalet Divanı tarafından davaya ilişkin bir ara karar verilmiştir ancak İsrail'in soykırım yapıp yapmadığına ilişkin nihai kararın alınması ise büyük ihtimalle çok daha uzun zaman alacaktır.

Uluslararası Adalet Divanı'nın nihai kararları bağlayıcıdır ve temyize götürülemez. Ancak Uluslararası Adalet Divanı'nın aldığı kararları uygulama gücü yoktur. Örneğin, 2022 yılının şubat ayında Rusya Federasyonu tarafından Ukrayna'ya yönelik başlatılan askeri operasyon Uluslararası Adalet Divanı tarafından hukuka aykırı bulunmuştur ancak bu karara rağmen BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi Rusya Federasyonu tarafından operasyon devam ettirilmiştir (International Court of Justice, 2022).

Uluslararası Adalet Divanı'nın Gazze'deki insanlık trajedisine ilişkin kararından sonra Güney Afrika Cumhuriyeti tarafından BM Güvenlik Konseyi'ne başvuru yapılarak konuya ilişkin harekete geçmesi talep edilebilir. Ancak BM Güvenlik Konseyi'nde bulunan ABD ve Birleşik Krallık, İsrail'in stratejik müttefiki durumundadır ve bu ülkelerin İsrail'e karşı herhangi bir tasarımı engelleyebilecek veto hakkı bulunmaktadır. Dolayısıyla, büyük ihtimalle Uluslararası Adalet Divanı'nın İsrail aleyhine alabileceği herhangi bir karar İsrail'i işlediği hak ihlallerinden dolayı sorumlu tutacak uzun bir uluslararası hukuk sürecinin sembolik anlamda ilk adımı olarak değerlendirilebilecektir.

İsrail'in Gazze'ye yönelik gerçekleştirmiş olduğu saldırılarında işlediği pek çok hak ihlali bulunduğu son derece açıktır. Bu ihlallerden özellikle sivillerin kullanımı için verilecek su ve gıda gibi hayati ihtiyaçların kasıtlı olarak kesilmesi savaş suçu olarak değerlendirilebilecek durumdadır (UN Human Rights Office of the High Commissioner, 2014). Gerçekten de İsrail tarafından yaygın, kapsamlı ve sistematik bir şekilde ve kasıtlı olarak Filistinli sivillere temiz ve içilebilir suyun kesilmesi bir insanlık suçudur. Filistin topraklarını işgal eden İsrail'in bu hak ihlallerinden, savaş ve insanlık suçlarından sorumlu politika yapıcı ve uygulayıcıları hukuki zeminde sorumlu tutulmalıdır.

SONUÇ

Bu çalışmada da belirtildiği üzere işgalci güçlerin işgal ettikleri topraklarda kamu düzenini sağlama ve o topraklarda hüküm süren kanunlara saygı gösterme gibi yükümlülükleri bulunmaktadır. Ayrıca, işgalci güç tarafından su hakkı da dâhil olmak üzere uluslararası insan hakları hukukundan doğan temel hakların güvence altına alınması gerekmektedir. Yer altı suları da dâhil olmak üzere tüm doğal kaynaklar taşınmaz kamu malı statüsüne sahip olduklarından dolayı bunların koruma altına alınması ve uluslararası insancıl hukuka uygun bir şekilde yönetilmesi ve üzerlerinde bulunan irtifak hakkının kullanılmasının sağlanması gerekmektedir.

İşgalci güç statüsünde olan İsrail ise işgal altındaki Filistin topraklarında bu makalede bahsedilen su paylaşımı ve yönetimine ilişkin ilgili uluslararası hukuk hükümlerini ihlal etmektedir. İşgalci İsrail tarafından yapılan hak ihlalleri nedeniyle Filistinliler, çeşitli uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmış olan su hakkından yeterince faydalanamamaktadır.

Uluslararası hukukça yasaklanmış olan nüfus transferi yöntemiyle işgal ettiği Filistin topraklarına Yahudi yerleşimcileri yerleştiren İsrail yönetimi, Filistinlilerin sahip olduğu su da dâhil tüm doğal kaynaklarda uluslararası hukuka aykırı bir şekilde hak iddia etmektedir. İsrail'in işgal ettiği Filistin topraklarında uyguladığı nüfus mühendisliği ise su kaynakları başta olmak üzere tüm doğal kaynakların aşırı kullanımına sebep olmaktadır. İsrail'in su kaynaklarının kullanımına uluslararası hukukun en temel prensiplerinden biri olan eşitlik ilkesini ihlal ederek Yahudi yerleşimcilere eşi benzeri görülmemiş bir öncelik vermesi ise Filistinlilerin su hakkı da dâhil olmak üzere en temel insan haklarından yeterli ölçüde faydalanamamalarına neden olmaktadır. Filistinliler açık bir şekilde işgalci İsrail tarafından uluslararası insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları hukukuna aykırı bir biçimde ayrımcılığa uğratarak mağdur edilmektedir. Uluslararası hukuka aykırı bir şekilde sürekli olarak ayrımcılık yapan İsrail politikalarıyla karşı karşıya bırakılmış olan Filistinlilerin su hakkını kullanmalarını engellenmektedir.

İşgalci İsrail, Gazze'deki su ve kanalizasyon boru hatlarının yanı sıra, su arıtma tesisleri gibi yapıların onarılması ve eskimiş kısımlarının yeniden inşa edilmesi için gerekli malzemelerin tedarik edilmesini engelleyici politika ve uygulamalarını sürdürmektedir. Bununla birlikte yıllardır belirli aralıklarla düzenlenen işgalci İsrail

saldırılarıyla ilgili su tesisleri ve altyapısına zarar verilmektedir. İşgalci İsrail'in tüm bu politika, uygulama ve askeri saldırıları ise başta Gazze olmak üzere tüm işgal altındaki Filistin topraklarındaki su stresini daha da artırmakta ve Filistinlilerin en temel insan haklarından biri olan su hakkını kullanmalarına dikkat çekici bir şekilde engel teşkil etmektedir.

İşgalci İsrail tarafından Oslo Antlaşmaları'nda kabul edilen su tedarik edilmesine ilişkin hükümler uluslararası hukuka aykırı bir şekilde yerine getirilmeyerek Filistinlilerin su hakkı ihlal edilmektedir. Gazze'deki su kaynaklarının yüzde 96'sının insan kullanımına uygun olmadığı uluslararası kuruluşlar tarafından tespit edilmiştir. Bununla birlikte, Batı Şeria'daki su kaynaklarının önemli bir kısmına ise Filistinliler, işgalci İsrail'in engellemeleri nedeniyle ulaşamamaktadır. Genel olarak bakıldığında, işgal altındaki Filistin topraklarının neredeyse tamamında Filistinlilerin su hakkına erişimi yoğun bir şekilde İsrail işgaliyle engellenmektedir.

İşgalci İsrail'in gerek uluslararası insancıl hukuk gerekse de uluslararası insan hakları hukukuna saygı göstererek Gazze'deki işgale ve uygulanan ablukaya son vermesi gerekmektedir. İşgalci İsrail tarafından Gazze'deki su ve kanalizasyon sistemlerinin yanı sıra arıtma tesislerinin tamir ve onarımı için gerekli maddelerin it-halatına getirdiği kısıtlamalar kaldırılmalıdır. Filistinlilere yönelik insani yardımın ulaştırılması için gerekli izinler verilmelidir.

Büyük oranda İsrail işgali ve sivil ayrımı gözetmeksizin yaptığı saldırılardan kaynaklanan Gazze'deki insani krizin ivedilikle sona erdirilmesi gerekmektedir. Gazze'deki elektrik üretimi için gerekli yakıtın ikmaline İsrail makamları izin vermemelidir. İsrail'in Gazze'de elektrik üretimini engelleyen politikaları aynı zamanda su, arıtma ve kanalizasyon sistemleri gibi kritik insani altyapıların da çalışmasını engelleyerek Filistinlilerin su hakkı gibi en temel insan haklarından faydalanmasını kısıtlamaktadır.

İsrail tarafından ilgili uluslararası antlaşma ve uluslararası hukuk kurallarına uyularak şeffaflık ve hesap verilebilirlik temelinde yeterli miktarda temiz suyun Filistinlilerin kullanımını için sağlanması gerekmektedir.

İşgalci güç olan İsrail'in sadece kendi çıkarlarını düşünüp Filistinlilerin başta su kaynakları olmak üzere tüm doğal kaynaklara erişimi engelleyen uluslararası insancıl hukuka açık bir şekilde aykırı bulunan politika ve uygulamalarına son

vermesi gerekmektedir. İşgalci İsrail yönetimi tarafından Filistinlilerin en temel evrensel insan haklarından biri olan su hakkına erişimine saygı gösterilmeli ve bu haktan yararlanmaları için İsrail yönetimi tarafından uluslararası anlaşmalarca da kabul edilen gerekli önlemler alınmalıdır.

23 Aralık 2016 tarihinde BM Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilen 2334 numaralı tasarıda İsrail'in 1967 yılındaki Filistin topraklarını işgali ve sonrasında yaptığı nüfus yapısını bozan işgal altındaki Filistin topraklarında yeni Yahudi yerleşim alanlarının inşa edilmesi, Yahudi yerleşimcilerin işgal altındaki Filistin topraklarına transfer edilerek buralara yerleştirilmesi, Filistinlilerin mal ve mülklerine el konulması, Filistinlilerin evlerinin yıkılması ve evlerinden edilen Filistinlilerin topraklarından sürülmesi gibi hem uluslararası insancıl hukuk hem de çeşitli BM kararlarına aykırı faaliyetler kınanmıştır. Su hakkı da dâhil olmak üzere Filistinlilerin birçok temel insan hakkını ihlal eden işgalci İsrail politikalarının aynı zamanda 1967 sınırlarına göre iki devletli bir çözüm arayışının altını oyduğu görülmektedir. İşgalci İsrail'in özellikle 1967 yılından itibaren takip ettiği Filistin topraklarındaki Yahudi yerleşimci politikasının uluslararası hukukta hiçbir yeri yoktur ve bu durum uluslararası hukukun bariz bir şekilde ihlalidir.

Uluslararası hukukta hiçbir yeri olmadığı ve uluslararası hukuka aykırı olduğu BM tarafından da açıkça belirtilen işgalci İsrail devletinin Yahudi yerleşimcileri işgal altındaki Filistin topraklarına yerleştirme politikası nedeniyle aynı zamanda Filistin topraklarındaki su kaynakları sömürülmekte ve bu durum işgal altındaki Filistin topraklarında çevre kirliliğine neden olmaktadır. İşgalci İsrail, BM Güvenlik Konseyi kararlarına ve uluslararası hukukun temel prensiplerine uyarak Yahudi yerleşimcileri işgal altındaki Filistin topraklarından çekmeli ve başta su hakkı olmak üzere hiçbir ayrımcılık yapmaksızın tüm Filistinlilerin temel insan haklarından faydalanmasına yönelik adımlar atmalıdır.

İsrail'in aynı zamanda işgal altındaki Filistin topraklarından sivillerin mülklerini ve hayatını idame etmeleri için gereken su kanalları gibi altyapı tesislerini yıkmaya siyasetinden vazgeçmesi, Filistinlilerin su hakkına erişimi için olmazsa olmazdır. İsrail, işgal altındaki Filistinlilere elektrik üretimi için yeterli yakıtı sağlayarak elektrikle çalışan arıtma tesislerinin tekrar işler bir hale gelip atıkları ayrıştırmak suretiyle Filistinlilerin temiz ve içilebilir suya erişimini sağlamalıdır.

Su hakkına erişimin sağlanması için gerekli olan en temel adım uluslararası hukuka uygun olarak hareket etmektir. Bu çalışmada bahsedilen uluslararası hukuk ilkelerine riayet edilmesi durumunda sadece su hakkına erişim sağlanmayacak aynı zamanda iki taraf arasında çözümün bulunmasına yönelik olarak ortak bir zemin oluşturularak diplomatik müzakereler de başlayabilecektir. İşgalci bir güç konumunda olan İsrail başta ilgili Cenevre Sözleşmeleri olmak üzere tüm uluslararası hukuk ilkelerine uyararak işgal ettiği Filistin topraklarındaki sivilin haklarını korumakla yükümlü konumdadır. Hamas'ın El Aksa Tufanı operasyonuna karşı Demir Kılıçlar operasyonunu başlatan İsrail, bir silahlı çatışmanın da tarafı haline gelmiştir. Bu durumda, İsrail aynı zamanda çatışmadan etkilenen sivillere insani yardım ulaştırılmasını kolaylaştırmakla da yükümlü konumdadır. Uluslararası insancıl hukuk çatışma durumunda bile olsa sivilin gıda ve suya erişim gibi temel haklardan mahrum edilmesine kesin bir şekilde karşı çıkmaktadır. İsrail ise bu belirtilen uluslararası hukuk ilkelerini bariz bir şekilde ihlal ederek gerek çatışma gerekse de çatışma öncesi işgal ve abluka durumunda işgal altındaki Filistin topraklarında yaşayan Filistinlilerin temiz ve içilebilir suya erişimini önemli ölçüde engellemektedir. Gerek işgalci taraf olan İsrail gerekse de üçüncü taraflar uluslararası hukuk ilkelerine uyararak Filistinli sivilin haklarını korumak ve onlara hayati insani yardımı ulaştırmak noktasında çaba göstermelidir. Bu bağlamda, hem Cenevre Sözleşmeleri hem de uluslararası insancıl teamül hukuku sivilin hayatını devam ettirmesi için gerekli su tesisleri gibi altyapının korunması çağrısında bulunmaktadır. Uluslararası insancıl hukuku tüm dünyanın gözleri önünde ihlal ederek işgal altındaki Filistin topraklarında büyük çoğunluğu kadın ve çocuk olan onbinlerce Filistinli masum sivilin katledip onların hayatlarını sürdürmesi için kritik öneme haiz olan su altyapısına zarar veren İsrail politika yapıcı ve karar alıcıları hakkında soruşturma yapılarak sorumlular hukuka uygun bir şekilde cezalandırılmalıdır.

KAYNAKÇA

26 JANUARY 2024 ORDER APPLICATION OF THE CONVENTION ON THE PREVENTION AND PUNISHMENT OF THE CRIME OF GENOCIDE IN THE GAZA STRIP (**SOUTH AFRICA v. ISRAEL**) , 192 (INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE Ocak 26, 2024).

Anadolu Ajansı. (2024, Şubat 21). AA tarafından “Gazze’de Soykırım: Yeni Kanıtlar” paneli düzenlendi . **Anadolu Ajansı**: <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/aa-tarafindan-gazzedede-soykirim-yeni-kanitlar-paneli-duzenlendi/3141507>

Bahtic, F. (2023, October 16). *US and UK sending forces to Eastern Mediterranean to support Israel* . **Naval Today**: <https://www.navaltoday.com/2023/10/16/us-and-uk-sending-forces-to-eastern-mediterranean-to-support-israel/>

Braig, K. F. (2018). The European Court of Human Rights and the right to clean water and sanitation. *Water Policy*, 20(2), 282–307.

Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (**Democratic Republic of the Congo v. Uganda**), 116 (International Court of Justice December 19, 2005).

Case Concerning East Timor (**Portugal v. Australia**), General List No. 84 (International Court of Justice June 30, 1995).

Cohen, R. S., & Gentile, G. (2023, October 23). *The Four Questions the U.S. Military Should Be Asking About Operation Swords of Iron*. The Rand Blog: <https://www.rand.org/pubs/commentary/2023/10/the-four-questions-the-us-military-should-be-asking.html>

Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. (1949, August 12). **ICRC International Humanitarian Law Databases**. International Committee of Red Cross: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gciv-1949>

Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. (1907, October 18). **International Humanitarian Law Databases**. International Committee of Red Cross: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-iv-1907>

Customary International Humanitarian Law. (n.d.). *Customary International Humanitarian Law*. **International Committee of Red Cross**: <https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1>

- De Simone, D., & Davies, A. (2023, December 29). *South Africa files ICJ case accusing Israel of 'genocidal acts'*. **BBC** : <https://www.bbc.com/news/world-africa-67844551> adresinden alındı
- Geneva Water Hub. (n.d.). *The Geneva List of Principles on the Protection of Water Infrastructure*. **Geneva Water Hub**: <https://www.genevawaterhub.org/resource/geneva-list-principles-protection-water-infrastructure>
- Graham-Harrison, E. (2023, December 24). *Israeli airstrike kills Gaza aid worker and 70 of his extended family, UN says*. **The Guardian**: <https://www.theguardian.com/world/2023/dec/23/israeli-airstrike-kills-gaza-aid-worker-and-70-of-his-extended-family-un-says>
- Human Rights Watch. (2023, October 21). *Israel: Immediately Restore Electricity, Water, Aid to Gaza*. Human Rights Watch: <https://www.hrw.org/news/2023/10/21/israel-immediately-restore-electricity-water-aid-gaza>
- International Committee Of The Red Cross. (2023, October 7). *Israel and the occupied territories: ICRC calls for immediate protection of civilians after horrific violence*. International Committee Of The Red Cross: <https://www.icrc.org/en/document/israel-and-occupied-territories-icrc-calls-immediate-protection-civilians-after-horrific>
- International Committee Of The Red Cross. (2023, October 10). *Israel and the occupied territories: Targeting civilians leads to further spirals of violence and hatred*. International Committee Of The Red Cross: <https://www.icrc.org/en/document/israel-and-occupied-territories-targeting-civilians-leads-further-spirals-violence-and-hatred#:~:text=Foundations%20and%20trusts-,Israel%20and%20the%20Occupied%20Territories%3A%20Targeting%20civilians%20leads%20to%20furthe>
- International Court of Justice. (2004, July 9). *Advisory Opinion. International Court of Justice*: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/131/131-20040709-ADV-01-00-EN.pdf>
- International Court of Justice. (2022, March 16). *International Court of Justice preliminary decision in Ukraine v Russia (2022)*. European Parliament : [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729350/EPRS_ATA\(2022\)729350_EN.pdf?utm_source=Sailthru&utm_medium=email&utm_campaign=Africa%20Brief%20-%202001102024&utm_term=africa_brief](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729350/EPRS_ATA(2022)729350_EN.pdf?utm_source=Sailthru&utm_medium=email&utm_campaign=Africa%20Brief%20-%202001102024&utm_term=africa_brief)

- International Criminal Court. (2021, February 5). **Decision on the ‘Prosecution request pursuant to article 19(3) for a ruling on the Court’s territorial jurisdiction in Palestine’** . International Criminal Court: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/18-143>
- Israeli Ministry of Foreign Affairs. (2009, July 29). **The Operation in Gaza, Factual and Legal Aspects**. Israeli Ministry of Foreign Affairs: <https://casebook.icrc.org/case-study/israelgaza-operation-cast-lead>
- Jankowicz, M. (2023, October 9). *Israel announces ‘complete siege’ of Gaza, cutting its electricity, food, water, and fuel* . **Business Insider**: <https://www.businessinsider.com/israel-gallant-announces-complete-siege-gaza-no-electricity-food-fuel-2023-10>
- Lanard, N. (2023, November 3). *The Dangerous History Behind Netanyahu’s Amalek Rhetoric* . **Mother Jones**: https://www.motherjones.com/politics/2023/11/benjamin-netanyahu-amalek-israel-palestine-gaza-saul-samuel-old-testament/?utm_source=Sailthru&utm_medium=email&utm_campaign=Africa%20Brief%20-%2001102024&utm_term=africa_brief
- Lindgren, T. (2018). Ecocide, genocide and the disregard of alternative life-systems. **The International Journal of Human Rights**, 22(4), 525-549.
- Medet, H. İ. (2023, October 23). *Israel paints Palestinians as ‘animals’ to legitimize war crimes: Israeli scholar* . **AA**: <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/israel-paints-palestinians-as-animals-to-legitimize-war-crimes-israeli-scholar/3030278>
- Middle East Eye. (2023, October 9). *Israel-Palestine war: ‘We are fighting human animals’, Israeli defence minister says* . **Middle East Eye**: <https://www.middleeasteye.net/news/israel-palestine-war-fighting-human-animals-defence-minister>
- Office of the High Commissioner for Human Rights. (2003, January 20). **General Comment No. 15: The Right to Water (Arts. 11 and 12 of the Covenant)**. United Nations: <https://www.refworld.org/pdfid/4538838d11.pdf>
- Peters, J. (2010). The Gaza Disengagement: Five Years Later. **Israel Journal of Foreign Affairs**, 4(3), s. 33-44.
- Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I). (1977, June 8). **Article 90 - International Fact-Finding Commission** . International Committee of Red Cross: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977/article-90>

- Relief Web. (2021, June 29). **Gaza WASH sector damage assessment** . Relief Web: <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/gaza-wash-sector-damage-assessment>
- Sassoli, M. (2023, October 30). **ISRAEL – HAMAS 2023 SYMPOSIUM – ASSESSING THE CONDUCT OF HOSTILITIES IN GAZA – DIFFICULTIES AND POSSIBLE SOLUTIONS**. Lieber Institute West Point: <https://lieber.westpoint.edu/assessing-conduct-hostilities-gaza-difficulties-possible-solutions/>
- Sen, S. (2023, October 8). *There is nothing surprising about Hamas's operation*. **Al Jazeera**: <https://www.aljazeera.com/opinions/2023/10/8/there-is-nothing-surprising-about-hamass-operation>
- Situation in Darfur, Sudan, **In the Case of the Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir** , ICC-02/05-01/09 (International Criminal Court March 4, 2009).
- The Economist. (2023, October 14). *Southern Gaza could become more densely populated than Delhi*. **The Economist**: <https://www.economist.com/graphic-detail/2023/10/14/southern-gaza-could-become-more-densely-populated-than-delhi>
- THE ISRAELI-PALESTINIAN INTERIM AGREEMENT-Annex III. (1995, September 28). **THE ISRAELI-PALESTINIAN INTERIM AGREEMENT-Annex III** . Ministry of Foreign Affairs of Israel: <https://www.gov.il/en/Departments/General/the-israeli-palestinian-interim-agreement-annex-iii>
- TRT Haber. (2024, January 12). *Cumhurbaşkanı Erdoğan: Bizim teslim ettiğimiz belgelerle İsrail mahkum olacak* . **TRT Haber**: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-erdogan-bizim-teslim-ettigimiz-belgelerle-israil-mahkum-olacak-828502.html>
- UN Environment Programme. (2020). **State of Environment and Outlook Report for the occupied Palestinian territory 2020**. Nairobi: UN Environment Programme.
- UN General Assembly. (1998, July 17). **Rome Statute of the International Criminal Court**. International Criminal Court: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>
- UN General Assembly. (2010, October 6). **15/9 Human rights and access to safe drinking water and sanitation** . United Nations: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/166/33/PDF/G1016633.pdf?OpenElement>

- UN General Assembly. (2016, February 22). ***The human rights to safe drinking water and sanitation***. United Nations: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/442/72/PDF/N1544272.pdf?OpenElement>
- UN Human Right Council . (2017, April 13). ***Annual report of the United Nations High Commissioner for Human Rights and reports of the Office of the High Commissioner and the Secretary-General Human rights situation in Palestine and other occupied Arab territories***. UN Human Right Council : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/091/86/PDF/G1709186.pdf?OpenElement>
- UN Human Rights Office of the High Commissioner. (2014, February 6). ***“Deprivation of food, water, shelter and medical care – a method of war in Syria, and a crime against humanity”***. United Nations : <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2014/02/deprivation-food-water-shelter-and-medical-care-method-war-syria-and-crime>
- UN Security Council. (2021, April 27). ***Resolution 2573 (2021)***. United Nations: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/104/98/PDF/N2110498.pdf?OpenElement>
- UNICEF. (2023, December 20). ***‘Barely a drop to drink’: children in the Gaza Strip do not access 90 per cent of their normal water use***. UNICEF: <https://www.unicef.org/turkiye/en/press-releases/barely-drop-drink-children-gaza-strip-do-not-access-90-cent-their-normal-water-use>
- United Nations. (2019, September 20). ***Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices Affecting the Human Rights of the Palestinian People and Other Arabs of the Occupied Territories***. United Nations: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N19/288/60/PDF/N1928860.pdf?OpenElement>
- United Nations General Assembly. (2023, October 26). ***Illegal Israeli actions in Occupied East Jerusalem and the rest of the Occupied Palestinian Territory***. United Nations: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/N23/319/20/PDF/N2331920.pdf?OpenElement>
- United Nations Human Rights Council. (2021). ***Annual report of the United Nations High Commissioner for Human Rights and reports of the Office of the High Commissioner and the Secretary-General***. New York: United Nations.

- United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. (n.d.). **Electricity in the Gaza Strip** . United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs: <https://www.ochaopt.org/page/gaza-strip-electricity-supply>
- UNRWA. (2023, October 14). **A Matter of Life and Death: Water Runs Out For 2 Million People in Gaza**. UNRWA: <https://www.unrwa.org/newsroom/official-statements/matter-life-and-death-water-runs-out-2-million-people-gaza>
- UNRWA. (2023, August n.d.). **Gaza Strip**. UNRWA: <https://www.unrwa.org/where-we-work/gaza-strip>
- van den Berg, S., Deutsch, A., & Sterling, T. (2024, January 11). *At ICJ, South Africa accuses Israel of genocide in Gaza*. **Reuters**: https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-safrica-face-off-un-top-court-gaza-genocide-case-2024-01-11/?utm_source=Sailthru&utm_medium=email&utm_campaign=World%20Brief%20-%2001112024&utm_term=world_brief
- Wintour, P. (2024, January 4). *Stakes high as South Africa brings claim of genocidal intent against Israel* . **The Guardian**: https://www.theguardian.com/world/2024/jan/04/stakes-high-as-south-africa-brings-claim-of-genocidal-intent-against-israel?utm_source=Sailthru&utm_medium=email&utm_campaign=Africa%20Brief%20-%2001102024&utm_term=africa_brief
- World Bank Group. (2018, August 31). **Publication: Toward Water Security for Palestinians: West Bank and Gaza Water Supply, Sanitation, and Hygiene Poverty Diagnostic** . World Bank Group: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/414a420d-e248-50ee-be8e-de0c45eee76b> adresinden alındı